

Vitenskapskomiteen for mat og miljø
Postboks 222 Skøyen
0213 OSLO

, 08.02.2022

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2022/1661

Saksbehandler:
Nora Nedkvitne

Vurdering av risiko og risikoreduserende tiltak som følge av introduksjon og videre spredning av *Didemnum vexillum* i Norge

Miljødirektoratet viser til samhandlingsavtalen inngått mellom Miljødirektoratet og Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) 31.01.2019, samt belastningsfullmakt for oppdrag til VKM på risikovurdering i 2021. Viber med dette VKM om å foreta en risikovurdering av etableringen av den fremmede marine arten *Didemnum vexillum* langs norskekysten, samt liste opp mulige tiltak for å hindre nyetableringer og videre spredning, og om mulig tiltak for bekjempelse.

Bakgrunn for saken

Didemnum vexillum, et kolonidannende sekkedyr også kjent under navnet havnespy og japansk sjøpung, har etablert seg på flere lokaliteter på Vestlandet. Arten ble først oppdaget i Norge 2. november 2020 i Engøysundet i Stavanger av dykker Erling Svensen. Den er så langt observert i Engøysundet i Stavanger, ved flere lokaliteter på Karmøy og i Haugesund, og ved Askøy nord for Bergen. Utbredelse per dags dato med bekreftede funn kan ses i Artsdatabankens kartløsning artskart. *Didemnum vexillum*, heretter omtalt som havnespy, er en introdusert fremmed art som naturlig lever i Stillehavet, og som Artsdatabanken vurderer å ha svært høy risiko med stort invasjonspotensiale og høy økologisk effekt for vår egen natur, samt at den kan ha stor negativ påvirkning på marine næringer (ADB, 2018).

Havforskningsinstituttet, som har gjort en del kartlegging av arten, mener det er sannsynlig at den er introdusert til landet via skipstrafikk. Arten har spredd seg til store deler av verden og er i Europa kjent fra blant annet Nederland, Frankrike, Irland og Storbritannia der den har etablert seg.

Etter at arten ble oppdaget i Engøysundet i Stavanger ble det opprettet dialog og samarbeid mellom Havforskningsinstituttet (HI), Statsforvalteren i Rogaland, Stavanger museum, Stavanger havn og Stavanger kommune. Tilrådingen fra forskerne var til å begynne med å kartlegge og overvåke utviklingen av arten, samt ha oversikt over båttrafikken i området. HI satte i desember 2020 i gang et overvåkings- og kartleggingsprosjekt av havnespy, i samarbeid med Stavanger museum og Stavanger dykkerklubb, for å følge med på utviklingen av koloniene i Engøysundet. Gjennom tilskuddsmidler fra Miljødirektoratet til Statsforvalteren fikk Stavanger kommune satt i gang en overvåking og kartlegging av 70 lokaliteter i Rogaland våren/sommeren 2021, utført av HI. Det ble da ikke funnet havnespy på noen flere steder. I etterkant og i løpet av høsten 2021 har imidlertid flere funn av arten blitt registrert i Rogaland og i Vestland.

Internasjonalt har det vært gjort forsøk på å fjerne havnespy fra områder den har invadert, men vi kjenner ikke til at det er funnet noen god metodikk for å fjerne den effektivt og uten at den kjapt kommer tilbake. Tiltak for å begrense spredning kan imidlertid begrense utbredelsen både der den er etablert og unngå spredning til nye steder langs kysten. Kolonier av havnespy kan spre seg videre på flere ulike måter. Ved egen hjelp tar det tid før den forflytter seg til nye områder, men ved hjelp fra vektorer som f.eks. skip, lektere, fritidsbåter, fiskeredskaper eller lignende, kan deler av koloniene som vokser på disse dryppe ned på nye lokaliteter og dermed spre seg til nye steder raskt.

Miljødirektoratet har så langt prioritert å få ut informasjon om situasjonen og veiledning til myndigheter og personer som ferdes i de aktuelle områdene. Aktiviteter som kan spre havnespy vil rammes av den generelle aktsomhetsbestemmelsen i forskrift om fremmede organismer § 18. Bestemmelsen pålegger alle som gjør noe som kan føre til spredning av fremmede organismer å opptre aktsomt for å hindre spredning. På bakgrunn av den svært høye risikoen spredning av havnespy utgjør for naturmangfoldet, mener vi at det kan kreves en del av dem som har ansvar for aktivitet som bidrar til å spre arten.

Oppdragsbestilling til VKM

Miljødirektoratet ser et stort behov for å bygge opp kunnskap om havnespy i Norge som grunnlag for å prioritere tiltak for å redusere konsekvenser. God innsikt i spredningsbiologi, spredningsveier og spredningspotensiale, samt en vurdering av risiko med konsekvenser av etableringen, er viktig for å kunne

prioritere tiltak som har god effekt. I Tiltaksplan om bekjempelse av fremmede skadelige organismer er det presisert at "helhetlige analyser i tråd med utredningsinstruksen, bør legges til grunn for prioriteringen av hvilke tiltak man skal iverksette". Kunnskapsgrunnlaget og vurderingen av tiltak fra VKM vil bli benyttet av Miljødirektoratet for å kunne gjøre en faglig vurdering av hvilke tiltak som er riktig å iverksette.

Problembeskrivelse:

Ifølge Artsdatabankens risikovurdering av havnespy som en dørstokkart i fremmedartslista 2018 er arten vurdert til å ha stor økologisk effekt. Arten kan overvokse og fortrenge andre arter der den etablerer seg. På grus- og steinbunn danner den matteformede overtrekk som kan omforme habitatet for småarter som er avhengige av beskyttelse og tilgang til naturlig substrat. Det er rapportert om sterk overvekst i skjellanlegg på New Zealand. I Engøysundet i Stavanger der arten først ble oppdaget i Norge ser vi allerede tydelige konsekvenser av etableringen, og det er rapportert om at arten i områder der nå dekker over 50% av bunnen. Arten er nå oppdaget flere steder i Vestland og Rogaland, og på bakgrunn av hva vi vet om spredningen er det sannsynlig at vi om kort tid vil se en tilsvarende utvikling her som i Engøysundet. Både spredning fra etablerte kolonier og nye innførsler er en stor trussel langs kysten.

I tillegg til den økologiske effekten er det forventet at arten kan få store økonomiske konsekvenser for oppdrettsnæringen samt påvirke fiskerinæringen, skipstrafikk og generell aktivitet langs kysten i berørte områder negativt.

Oppdrag:

Vi ber VKM om en risikovurdering av den fremmede arten havnespy (*Didemnum vexillum*) som nå har etablert seg på Vestlandet. Oppdragets leveranse er delt i to. I første del skal aktuelle strakstiltak på kort sikt (1-3 år) listes opp og vurderes. I andre del skal det leveres en helhetlig rapport som svar på oppdraget.

Oppdraget omfatter to ulike tidsperioder; kort sikt (1-3år) og lang sikt (3-20 år). Dette omfatter:

- En vurdering av bakgrunn
- o Kunnskapssammenstilling av artens spredningsbiologi og erfaringer fra internasjonale miljø der denne er etablert.
- o Beskrivelse av artens totale utbredelsesområde, utbredelse i Norge og eventuelle områder arten ikke har potensiale for å etablere seg (baseres på

Artsdatabankens risikovurdering i fremmedartslista 2018).

- o Vurdere viktige spredningsveier og vektorer for spredning, samt forventet spredningshastighet langs norskekysten og til Svalbard.
 - Beskrive nullalternativet (Forventet utviklingen uten nye tiltak og virkemidler).
- o Vurdere potensielle konsekvenser av havnespy for biologisk mangfold, næringer og annen aktivitet langs kysten, og sannsynligheten for at disse inntreffer. Alle berørte som arten kan få konsekvenser for, må identifiseres. Vurderingen skal inkludere en beskrivelse av usikkerheten i anslagene.
 - Beskrive mulige tiltak som kan avgrense spredning fra etablerte kolonier, bekjempe etablerte kolonier og forhindre at nye kolonier etablerer seg.
- o Identifisere aktuelle risikoreduserende tiltak.
- o Foreslå eventuelle «tiltaks pakker» opp mot måloppnåelse.
- o Gi en beskrivelse av positive og negative konsekvenser av de aktuelle tiltakene, sammenlignet med nullalternativet. Inkludert vurdering av usikkerhet sammenlignet med risiko beskrevet under nullalternativet.

Mål for oppdraget:

Mål for oppdraget vil bli gjennomgått i samarbeid med VKM etter oppstart.

Miljødirektoratets mål er å begrense konsekvenser for biologisk mangfold, og eventuelle andre konsekvenser artens etablering og spredning kan ha.

Juridisk bakgrunn:

Resultatene fra rapporten vil bli brukt i arbeid med regelverksutvikling.

Relevante rapporter/nettsteder etc:

Artskart: Vis utvalg i kart | Artskart 2 (artsdatabanken.no)

Fremmedartslista 2018: <https://artsdatabanken.no/fremmedarter/2018/N/2199>

Miljødirektoratets temaside om havnespy: Havnespy (japansk sjøpung) -

Miljødirektoratet (miljodirektoratet.no)

Miljødirektoratet har i 2021 hatt et oppdrag til HI på å bygge opp

kunnskapsgrunnlaget for innførsel og spredning av fremmede marine arter som kan være relevant for dette oppdraget, rapport vil bli oversendt når denne er publisert.

Betingelser:

Risikovurderingsrapporten skal skrives på engelsk med et norsk sammendrag.

Publisering av rapporten gjøres i dialog med Miljødirektoratet. Vi viser for øvrig til

samhandlingsavtalen mellom Miljødirektoratet og VKM.

Frist for levering av rapporten er:

Første del av oppdraget skal leveres 20. april 2022.

Det åpnes for en evaluering av oppdragsbeskrivelsen i dialog mellom VKM og Miljødirektoratet etter første del av oppdraget er levert, og frist for levering av oppdragets del to høsten 2022 settes da.

Kontaktpersoner i Miljødirektoratet:

Ida Maria Evensen, seniorrådgiver, seksjon for hav og sedimenter

Ingvild Riisberg, sjefingeniør, seksjon for fremmede arter og internasjonal handel

Kari Holden, seksjonsleder, seksjon for hav og sedimenter

Hilsen

Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Janne Øvrebø Bohnhorst
seksjonsleder

Nora Nedkvitne
rådgiver